№ 30 ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 9 1903 ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 9 № 30

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ

1903 թուին

12 ամսվանը	. . . .	10 ռուբլի
11 »	. . . .	» »
10 »	. . . .	9 »
9 »	. . . .	8 »
8 »	. . . .	» »
7 »	. . . .	6 »
6 »	. . . .	» »
Մնացածները ամսական		1 »

Եւրոպայում՝ 30 ֆր., Ամերիկայում՝ 6 դօլլար, Պարսկաստանում՝ 10 ր.

Հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція „Мшакъ".

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակնօրեայ զրոյց. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. Մանրանկար.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հայ կեանքէն։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑ

—

Ժամանակները փոխվում են։ Ցաւիտենականութեան գետը փոփոխական ալիքներ է բերում. մերթ տեսնում էք, որ մռայլ ու ցեխոտ են այդ ալիքները, մերթ նրանք փոքր ինչ պարզվում են, ցոյց են տալիս գեղեցկութիւն, երբեմն էլ, թէև շատ հազուադէպ, բոլորովին մաքուր ու ջինջ են լինում ժամանակի այդ հոսանքները։

1899 թուականին վրաց նախկին գրող, այժմ բանկի կառավարիչ իշխան Ճավճավաձէն իր «Իվերիա» լրագրում մի շարք բանասիրականներ տպագրեց, որոնց վերնագիրն էր «Հայոց գիտնականները և աղաղակող քարերը»։ Դուք, անշուշտ, յիշում էք, որ այդ ժամանակ հայակերութիւնը Թիֆլիսում օրվայ փաստ էր. Վէլիչկօի սանձարձակ քաջագործութիւնների տարին էր. նա գրում էր, ինչ ուզում էր, միւսները լռում էին։ Վէլիչկօի դաշնակից ու եղբայր էր «Իվէրիան», նա էլ շարունակ աքացիներ էր տալիս, շարունակ թունաւորում էր։ Բաւական չը համարելով իր աշխատակիցների արածը, կնեազ Իլիա Ճավճավաձէն սրեց իր գրիչը, բանկային զբաղմունքների մէջ գրեց վերոյիշեալ յօդուածները և դրանց համար արժանացաւ Վէլիչկօի ներբողներին։

Տողերիս գրողը նոյն թուականին «Մշակի» մէջ մի շարք յօդուածներով պատասխանեց վրացի իշխանին, ցոյց տուեց թէ ինչ երեխայութիւններ, պառաւական ինչ բամբասանքներ կարող է իր համար փաստեր դարձնել կոյր շովինիզմը։

Ժամանակն անցաւ. պղտոր, ցեխոտ ալիքները գնացին հեռացան, նրանց հետեւող ալիքները սկսեցին փոքր առ փոքր, դանդաղ, հազիւ նկատելի կերպով պարզվել։ Հայակերութիւնը եթէ չը վերացաւ բոլորովին, գոնէ մոռացվեց մի յայտնի չափով։ Ազգայնական նախապաշարմունքները, փոխադարձ կատաղի ատելութեան մութ օրերը սկսեցին փոքր առ փոքր ցրվել և աղօտ լոյսի մէջ նորից սկսեցին հնչել այն համեստ, վախկոտ ձայները, որոնք պատիժ ու անէծք են համարում ազգերի փոխադարձ թշնամութիւնները և փառաբանում են բոլոր մարդկանց եղբայրութիւնը, համերաշխութիւնը։

Որքան մութ ու տանջող լինի գիշերը, աղօտ լոյսերով առաջ եկող առաւօտը այնքան խաղաղ ու բարի է, որ ամեն մարդ տրամադրվում է հաշտութեան գիրկը ընկնել, մոռացութեան տալ վիրաւորանքները, չարախօսութիւնները, մի խօսքով ամեն մի վատութիւն։ Այդպէս պիտի լինէր և մեզանում։

Բայց այս տարի, բոլորովին անակնկալ կերպով, հրատարակվեց Թիֆլիսում մի ռուսերէն բրօշիւր։ Վրացի ազգամոլները չէին կամեցել, որ իրանց փէշակը անհետանայ։ Ի՞նչպէս կարելի է գոնէ առժամանակ լռել. ինչպէս մոռանալ թունաւորելու արհեստը։ Եւ նրանք վերցրել ու ռուսերէնի էին թարգմանել Ճավճավաձէի յօդուածները հայերի դէմ, տպագրել էին այդ թարգմանութիւնը։

Իր ժամանակին ես էլ ստացել էի մի հատ այդ գրքոյկից։ Եւ առաջին հարցը, որ տալիս էր այդ թարգմանութիւնը ընթերցողին, այս էր. ինչո՞ւ եմ ես աշխարհ եկել։ Հեշտ էր հասկանալ թէ ինչու «Իվէրիայի» էջերում Ճավճավաձէի այդ հեղինակութիւնը կարող էր յայտնի լինել միայն վրացիներին. մինչդեռ հարկաւոր էր, որ նա աւելի մեծ շրջանների յայտնի դառնայ։ Վրացին կարդացել է մի անգամ, հինգ անգամ իր կնեազի գործը, իմացել պրծել է, որ հայը վրացու ամենաոխերիմ թշնամին է, որ պէտք է տալ հային իբրև մի ամենազզուելի արարած, որ սպառնում է ոչնչացնել վրացու գոյութիւնը, ծծել նրա արիւնը։

Բայց բաւական է, որ միայն վրացին իմանայ այդ։ Ո՛չ։ Թարգմանենք այդ բոլորը ռուսերէն լեզուով. և այն, ինչ պարզ է արդէն միայն Քարթլոսի զաւակների համար, յայտնի կը դառնայ Ռուսաստանի 130 միլիոն ժողովրդին։ Համաձայնվեցէք, ընթերցող, որ վրացի ազգայնամոլների համար դա ճիշտ որ մի հանճարեղ միտք էր։ Հօ գիտէք դուք, որ մի և նոյն չէ, երբ մէկը դատապարտվում, մրոտվում է մի բուռն մարդկանց և մի ահագին բազմութեան աչքին։ Իշխան Ճավճավաձէի թուք ու մուրի համար պէտք էր աւելի լայն ասպարէզ, աւելի բարձր ամբիոն։ Հարիւր երեսուն միլիոն մարդկանց ծանօթ լեզուն, ինչ խօսք, անհունապէս ուժեղ, ոչնչացնող մի զէնք է տալիս թշնամու դէմ։ Ո՞վ գիտէ, գուցէ վրացի հայակերների մտքով անցել է ֆրանսերէն, անգլիերէն լեզուներով էլ թարգմանել կնեազ Իլիկօի գրուածքը, որպէս զի ամբողջ երկրագունդը հանդիսատես լինի, թէ ինչպէս է խայտառակվում հայ ազգը։ Եւ ո՞վ գիտէ, գուցէ վաղը, միւս օրը այդ թարգմանութիւններն էլ երևան։

Անձամբ ես ինքս շատ ուրախ կը լինէի այդ բանին։ Ես այժմ էլ ուրախ եմ, որ ռուսերէն թարգմանութիւնը տպված է, լոյս աշխարհ է եկել, գրական աշխարհի սեփականութիւնն է դարձել։ Այժմ ամեն մէկը կարող է ծանօթանալ կնեազ Իլիկօի մտքի գոհարների հետ, կարող է գնահատել, թէ քանի գրօշ արժեն նրա մեղադրանքները, նրա փաստերը, նրա հայկենասիրական զեղումները։ Վրացի ազգամոլները, կամենալով աւելի մեծ հրապարակում թքել հայերի վրա, մոռացել են մի բան. այն, որ այդ լայն ու մեծ հրապարակը կարող է և դատաւոր հանդիսանալ, կարող է և դատել, թէ ինչի են արժանի այն մարդիկ, որոնք այնպիսի հեշտութեամբ, այնպիսի թեթևամտութեամբ և այնպիսի երեխայական դատողութիւններով լոյս են ընկնում իբրև մեղադրողներ։

Թող, ուրեմն, թարգմանեն բոլոր լեզուներով, թող ամբողջ աշխարհին յայտնի դարձնեն իրանց էութիւնը։ Հարցը այդ չէ։

Կայ մի աւելի նշանաւոր հարց։ Ռուսերէն բրօշիւրի վրա տպված է, թէ իւրաքանչիւր վաճառված օրինակից հինգ կոպէկ յատկացնվում է չքաւոր ուսանողներին օգնող ընկերութեան։

Այդ բարեգործական ցուցմունքը—ահա ինչն է վրդովեցուցիչ։ Ծախել ազգայնական զզուելի թոյն և այդ սև վաճառքից հինգ-հինգ կոպէկ տալ բարի նպատակով,—ինչ՞ է. դա նման է իւրաքանչիւր բարեկիրթ, ազնիւ մարդու համար յանցանք է ազգերին իրար հետ թշնամացնել, իրար դէմ գրգռել։ Յանցանք, այո, ուրիշ անուն չունի այդ գործը լուսաւոր մարդկութեան դատաստանի առաջ։ Յանցանք գործել և բարեգործութիւն անել։ Դա նշանակում է կեղտոտել մի սուրբ հասկացողութիւն, նշանակում է արիւնոտել ամենաուրախական գաղափարներից մէկը։

Լինում են ժամանակներ, երբ այդպիսի մութ գործը անկատելի են թողնում, չեն պատժում։ Բայց ներկայ ժամանակը այդպէս չէ։ Ատելութիւն և եղբայրակերութիւն սերմա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

—

Վենետիկ, փետրվարի 8-ին

Բարեգործական մրցումը։—Դիպուածին դերը բարերարութեան մէջ։—«Հայ տունը»։—Կիպրոսէն։—Գաղտնիքներու շուրջը։

Լոնդոնաբնակ պրոֆեսոր Թումայեանի գըլխուն եկած փորձանքը արտասահմանի ու Պոլսոյ հայ մամուլը կը զբաղեցնէ։ Բարեգործական մրցումը շատ սովորական երևոյթ մը չէ հայ կեանքին մէջ,—և ոչ ալ՝ քիչ սովորական—ուստի և նկատառման իրաւունք մը կը վայելէ։

Պ. Թումայեան Մարզուան Ամերիկեան Քոլէճին ուսուցիչներէն էր. 1892—93-ի դէպքերուն առթիւ մահուան դատապարտուեցաւ Էնկիւրիի դատարանէն։ Իր ընկերակիցներէն ոմանք կախուեցան, ուրիշներ բանտարկուեցան, իսկ ինքն ու պաշտօնակիցը պ. Գայեան ազատութիւննին վերստանձնեցին եւրոպական միջամտութեամբ, երկրէն դուրս ելլելու պայմանաւ։

Հայ տարագրեալը Եւրոպա սկսաւ ի նպաստ իր տառապեալ եղբայրներուն աշխատիլ։ Անգլիայէն Զուիցերիա, Զուիցերիայէն Ֆրանսա, Ֆրանսայէն Գերմանիա կը վազվզէր, բազմաչարչար ժողովրդին բարոյական ու նիւթական քիչ մը օգնութիւն հայթայթելու համար։ Եւ 1897 հոկտեմբերին Լոնդոնի շրջակաները՝ Ջիկուէլ՝ որբանոց մը կը հիմնէր, անգլիական աջակցութեամբ։

Այդ հիմնարկութիւնը չը կրցաւ Թիւրքիայէն աշակերտ որդեգրել։ Տղաքը ամբողջովին, կամ մեծ մասամբ, առնուեցան Պուլկարիա, Ռումանիա փախստական հայոցմէ։ Երբ պ. Թումայեան ասկէ երկու տարի առաջ նորէն որբեր ընդունելու դիւրութիւն ունեցաւ, դարձեալ անկարելի եղաւ Թիւրքիայէն տղայ բերել տալ։ Պոլսոյ պատրիարքարանին ըրած իր դիմումները ապարդիւն մնացին։ Հարկ եղաւ մինչև Էջմիածին աղերսել։ Շատ մը աշխատանքէ ու տառապանքէ յետոյ, պրոֆեսորը կը յաջողի հեռաւոր վայրերէ քանի չափ աշակերտ ստանալ, հայրապետական հրամանաւ և օժանդակութեամբ։ Սակայն նորեկները Պարիզ հասած չը հասած, հոն պարզապէս սէքեսթրոյի ներքև կառնուին։ Բազմահարուստ ակնավաճառ մը՝ պ. Էգնայեան՝ այդ տղաքը իր բարերարութեան հաշուին վար դնել կուզէ։ Այս տարօրինակ «որդեգրման» բռնաբարութիւնը կը ներկայացուի Ֆրանսական դատարանին, որ Էջմիածնի և Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանին իրաւասութեանը պատկանող խնդիր մը կը նկատէ զայն։

Մեր կրօնական իշխանութեան վեհավճիռը ինչ որ ալ ըլլայ, սքանչանանք հայ-բարերարութեան մէջ դիպուածին զարմանահրաշ միջամտութեանը վրայ։ Պ. Թումայեանի յատկացած որբերը, փոխանակ Պարիզ-Տիէբի, կրնային Օսթէնտի ճամբով Լոնդոն խրկուիլ, ու ան ատեն ո՛վ պիտի մտքէն անցնէր թէ աշխարհիս վրայ Էգնայեան անունով ընչաւէտ հայ մը կը գտնուի, որուն բուղխ սիրտը իր հայրենակից որբերուն համար գթառատ սիրով լեփ լեցուն, պայթելու վրայ էր։ Այո, պարզապէս դիպուածին կը պարտինք Էգնայեանի մը անակնկալելի գիւտերնիս։ Եւ ո՛չ ապաքէն մարդկութիւնն ալ շատ մը մեծ գիւտեր դիպուածին կը պարտի։ Նիւտոնի խընձորին ակնարկ մը կը բաւէ։

Սակայն խորապէս կը ցաւինք որ դիպուածը շատ դանդաղընթաց քայլերով կայցելէ պ. Էգնայեանին։ Ո՞ւր էր թէ եօթ տարուան մէջ անգամ մը անոր սեմին առջևէն անցած ըլլար, և սիրտը առնէր, տանէր այն աշխարհը, ուր կրակն ու արիւնը որբեր կը ժայթքեն։

Եւ միթէ պէտք ալ կա՞ր այդ սիրտը այնքան հեռուները սուրացնել։ Ո՛հ, թէ դիպուածը Էգնայեանի ձեռքէն բռնած կամրջակէ մը անդին անցընէր, Սէնի աջակողմէն դէպի ձախակողմը։ Հոն Պուլվար Սէն Միշէլի բոլորտիքը պիտի տեսնէր մաշուող հայ երիտասարդութիւն մը, հիւծուող պատանեկութիւն մը։ Ամէնքն ալ այսօրուան համար մտատանջ, և՛ խորտակուող ապագայի մը հեռապատկերէն սարսափահար։ Հոն էր ան որ երբեմն հայրենի հողուն վրա զինուոր էր, հիմակ սուրը վրձինով փոխանակած։ Գեղարուեստական մրցումի մէջ Վանի զաւակը եւրոպացի վաթսուն ուսանողներ կը գերազանցէ և «մետալեան» մրցանակը կը խլէ։ Բայց վա՜յ։ Ու այդ «վաղուան» սարսափէն թեւակոտոր կիյնայ։ Փոքր փոխատուութիւն մը, և ահա մարդ մը պիտի փրկուէր, ու հայ ժողովուրդն ալ արուեստագէտ մը պիտի ունենար։ Հոն, հայ երիտասարդը, որ հայ գրականութեան մէջ հսկայ մը հանդիսանալու ուժն ունէր, և պատառ մը հաց չունէր։ Հոն, հայ պատանի մը—գրեթէ տղեկ մը դեռ—խելացի, արթուն, որ ֆրանսացի ուսուցիչներուն իսկ հիացում կը պատճառէ։ Եւ հայրը գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ, «ախ, քիչ մը սատակ որ աս տղաս մարդ մը ըլլայ» կը հառաչէ։ Հոն մտացի ուսանողներ, որոնցմէ շատը առտուն չեն գիտեր թէ իրիկունը ինչ պիտի ճաշեն։ Հոն հիւծացեալ կիսախեղ ընտանիքներ, երկրէն հալածեալներ, որոնք անհամար աշխատութիւններու յանձնառութեամբ իսկ, կարող չեն թշուառութեամբ անգամ ապրիլ։

Ինչո՞ւ շարունակել։ Դիպուածը բաղդն ինքն է. ու բաղդին համար ալ շատոնց է, որ ըսած են թէ կոյր է։ Այդ կոյրն է, որ պ. Էգնայեանի սիրտը կը մոլորահեռէ, անոր աչքերը կը հեռուրէ ու կարգելէ տեսնել թշուառութիւնը որ իր շուրջն է. և զինքը կը մղէ օգնութեան ձեռք կարկառել պատանիներու, որոնց համար հանգիստ բնակարան, ապահով ճաշ, և ապագայի հոգածութիւն, արդէն կազմ և պատրաստ են անդին, Ջիկուէլ։ Ցաւիտենական ճշմարտութիւնը, «որ ունիցի յաւելցի»։

—

Ու այդ Ջիկուէլը՝ Ապագային համար ինչ յոյսերով ողջունեցինք այդ հիմնարկութիւնը «կրակի տարին». կարծես Հայաստանի հրդեհին մէջէն այդ որբերը էին։

Եւ ի բոցոյն վազէր խարտեաշ պատանեկիկ։

Եւ հիմակ տխրաձայն շչակոցներ մեզի կը խօսին։ Ուսուցչի և աշակերտի միջև դատաւոր հանդիսանալու հանգամանքը չունիմ։ Պանդխտութեան մէջ տարիներով միասին ապրող վարժապետի և սանի փոխադարձ մտերմութեան խորտակումը, միշտ սիրտ ճմլող տեսարան մըն է, որ շատ տրտմերանգ կը ներկայանայ։ Աչքերնէս մէկզի դարձնել կուզենք։

Եւ ապահով եմ, որ սրտի սեղմումով պիտի վշտանան ամէն անոնք, որ այդ «հայ տունը» այցելած են։ «Հայ տուն»—Ա ր մ ի ն ի ր ն Հ օ մ—սրտի զարնող այս անունովն է, որ Անգլիոյ մէջ կը ճանչցուի ինչ որ մենք «Որբանոց» կանուանենք։

Ծառաստաններ, անծայրածիր կանանչ դաշտեր կը շրջապատեն Հայ Տունը, ուր երբ կը ժամանես Լոնդոնի խառնիխուռն աղմուկներէն փախած, հանդարտած հոգիէդ «սրբոյ խաղաղութեան օթեան» մրմունջը կը թռչի։ Կիրակի մըն է. անգլիական կիրակի մը. տանտէրն ու տիրուհին, տղաքը ամէնքն ալ տակաւին եկեղեցին են։ Ու մենք կը հանգչինք սրահը. գըրքեր, օրագիրներ, պատկերներ ամէն կողմ։ Ժամը մէկին ժամաւորը կը վերադառնայ։ Ամէնքն ալ դեռ տակաւին զգածեալ երկիւղածութեամբ համակեալ են։ Պ. Թումայեան թըխադէմ, հեզահայեաց, քաղցրախօս մարդ մը, որ սիրտդ կը քաշէ։ Տիկին Թումայեան՝ կրակոտ եւրոպուհի մը, աշխոյժ, եռանդուն, որուն աչքերէն գորով ու խանդաղատանք կը ցայտէ։ Պատկառանքով կը սղմես քնքուշ երկնցուցած այն ձեռքը, որ երբեմն մեր հողուն

նելու գնով բարեգործութիւն անող պարոնները ստացան իրանց արժանի հատուցումը։ Զքաւոր ուսանողներին օգնող ընկերութիւնը յայտարարեց բոլոր լրագիրներում, որ ինքը հրաժարվում է ընդունել այդպիսի մի գրքի վաճառումից գոյացած հինգ կոպէկները։ Դուք, անշուշտ կարդացիք, ընկերութեան նամակը «Մշակի» մէջ, անշուշտ հասկացաք, թէ ինչ է ուզում ասել նա։

Հասարակական մի բարի, համակրելի հիմնարկութիւն չէ ուզում յանցանքից փշրանքներ ստանալ, չէ ուզում իր անբիծ անունով ծածկել սև, անպատիւ գործը։ Եւ նա հրապարակով, ի լուր ամենքի, մերկացնում է այդ անկոչ բարեգործներին։ Որպիսի ապտակ, որպիսի օրինակ։ Խնդիրը մի կամ մի քանի կոպէկների մէջ չէ։ Հարուածը ունի աւելի մեծ նշանակութիւն։ Դա հասարակական խղճի դատաստանն է. դա ցոյց է տալիս, որ մեռած չէ ազնուութիւնը, չիտակութիւնը և չէ կարելի հրապարակային խաղեր խաղալ զանազան մութ նպատակների համար։

Այս փոքրիկ գործը, այս կարճ յայտարարութիւնը մէկն է այն երևոյթներից, որոնք միայն գոհութեամբ քաղցր ժպիտ կարող են պատճառել առաջաւոր, համամարդկային մտքերին երկրպագող մարդկանց. Նա ցոյց է տալիս, որ կայ ուժեղ ու կտրուկ զէնք խաւարի, վատութեան դէմ կռուելու համար։ Արմատախիլ անել իւրաքանչիւր չարիք կարելի է, եթէ մենք ունենանք մի զգայուն, դատող հասարակութիւն։ Թող կենդանի և աշխոյժ լինի այդ մեծ ույժը։ Թող նա սովորէ զզուել, իմանալ ցոյց տալ, թէ ինչին կարող է համակրել և ինչից երես դարձնել,—և մեզանում չեն լինի մի շարք ցաւեր ու տառապանքներ։

Այս փոքրիկ գործը մի արտաքոյ կարգի երևոյթ չէ. նա մեր ժամանակի ծնունդներից մէկն է։ Տեսնենք թէ ինչպէս մեզանում օր օրի վրա զզուելի, անտանելի է դառնում ազգայնական այն կռիւը, որ մի երեք չորս տարի առաջ բորբոքված էր կատաղի կերպով։ Նայեցէք կովկասեան ամբողջ մամուլին. ինչպէս չքացել է նրա միջից ազգայնամոլութիւնը, ինչպէս նա հարուածում է ամեն մի երևոյթ, որ մի մի երևան է գալիս իբրև մարդակերութեան նշմուշ։ Բացառութիւնները այնքան քիչ են, այնքան ողորմելի, որ կարող ենք ասել, թէ մեծամասնութիւն չէ եղբայրութիւն, համերաշխութիւն դաւանող լրագիրների թիւը, այլ ամբողջութիւն, ընդհանրութիւն։ Այժմ արդէն մեծ ամօթ է Վէլիչկօի հետ ամենահեռաւոր նմանութիւն ունենալն անգամ. այժմ վէճի մէջ հակառակորդը հակառակորդին սպանելու համար բաւական է համարում ասել, թէ մի ժամանակ նա Վէլիչկօի գործակիցն է եղել։ Մի կատարեալ անէծք, ժանտախտի նման մի բան է դարձել այդ անունը, և կովկասեան մամուլի մէջ աշխատող իւրաքանչիւր մարդ ամեն ճիգ գործ է դնում ազատամիտ, մարդասէր, ազգայնական նախապաշարմունքներից միանգամայն ազատ երևալ։

Սա մի ամբողջ լուսաւոր հոսանք չէ՞, ընթերցող։ Այո, կորած չեն այն գաղափարները, որոնց մարդկութիւնը ձեռք է բերել հազարաւոր տարիների տառապանքներով։ Նրանք կան, ապրում են։ Միայն խաւար ույժերն են կարծում, թէ կարելի է ոչնչացնել նրանց, բարբարոսութիւն և վայրենութիւն հաստատել երկրի վրա, լաց և ատամների կրճտոց դնել համամարդկային սիրոյ, եղբայրական զգացմունքների փոխարէն։ Սակայն ճշմարտութիւնները միշտ պիտի արհամարհեն նրանց, որոնք արհամարհում են իրանց։ Իշխան Իլիկօի թարգմանիչները ուզում էին արհամարհել այն սկզբունքը, որ չէ կարելի յանցանքով բարեգործութիւն անել։ Եւ իրանք ենթարկվեցին հրապարակական արհամարհանքի։

Ահա ինչ յուսատու նշաններ է մի մի անգամ բերում մեր ժամանակը։ Ուրախանանք, ընթերցող։ Դրանք կը տան մեզ ույժ և տոկունութիւն՝ անդադար մղելու խաւարի և վատութեան դէմ։

Թող շատ լինի այդ ույժը. թող հասարակական կեանքը մեծ և մեծ չափերով, ամեն օր, ամեն քայլ մատակարարէ այդ ույժը,—և կը բազմանան մեզանում մարտնչողները, և կը տեսնենք, որ մեզ խեղդող խաւարը շարունակ և շարունակ նօսրանում է...։

Լ.

P. S. Անցեալ իմ զրոյցի մէջ ես յիշատակել էի հանգուցեալ Ադամեանի հետ Պօլսից եկած դերասանուհիներին և դերասաններին։ Ես միանգամայն մոռացել էի տալ և մի շատ լաւ յայտնի և յարգված անուն—տիկին Հրաչեայ։ Ներողութիւն եմ խնդրում յարգելի տիկնոջից իմ այս ակամայ սխալի համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ուրբաթ, փետրվարի 7-ին, Թիֆլիսի նահանգապետը տեղեկութիւն տուեց Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատարին, որ Կովկասեան կառավարչապետի պաշտօնակատարը յանձնել է նրան հաղորդելու Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան՝ թէ կառավարչապետ իշխան Գօլիցին հնարաւոր չէ համարում հաստատել քաղաքագլխի պաշտօնում իշխան Ա. Մ. Արղութեանին և առաջարկում է նոր ընտրութիւններ կատարել քաղաքագլխի պաշտօնի համար ամենակարճ ժամանակամիջոցում։

—

Ստացանք Յակոբ Աբրահամեանից Րաֆֆիի մօր օգտին 14 րուբլի 10 կոպէկ, որ ժողովել է նա զանազան անձերից։

—

Այսօր, փետրվարի 9-ին, տեղի կունենայ Թիֆլիսի դումայի ձայնաւորների երկրորդ մասնաւոր խորհրդակցութիւնը Միքայէլեան արհեստաւորաց ուսումնարանի վերաբերմամբ։

—

Մեզ խնդրում են տպագրել այն պարահանդէսի հաշիւը, որ տեղի ունեցաւ յունվարի 12-ին յօգուտ «Ուսանողներին Նպաստող Կովկասեան ընկերութեան»։ Մուտք տոմսակների վաճառումից գոյացել է 2072 րուբլի, թէյից, շամպանեայից և պալպաղակից—345 րուբլի 50 կոպէկ. պրէմիաներից և նուիրատուութիւններից—237 րուբլի 15 կոպէկ. մուտք եղել է ընդամենը 2654 ր. 65 կոպէկ։ Ծախք եղել է «Կռուժօկի» դահլիճի, երաժիշտների, զարդարանքների, աֆիշների տպագրութեան համար ընդամենը 770 րուբլի 40 կ.։ Զուտ արդիւնքը մնացել է պարահանդէսից 1884 րուբլի 61 կոպէկ։ Սրա հետ միասին ընկերութեան վարչութիւնը իր պարտքն է համարում խորին շնորհակալութիւն յայտնել իշխանուհի Դ. Ր. Զավչավաձէին և այն բոլոր անձանց ու խմբագրութիւններին, որոնք նպաստեցին պարահանդէսի աջողութեան։

—

Անյայտ չարագործներ, փետրվարի 7-ի գիշերը, մտնելով Թիֆլիսի վաճառականներ Գուրգէնեանի և Դօրօժնօվի խանութները, որոնք գտնվում են Սօլօլակի փողոցի վրա, կոտրել են այդ խանութների դրամարկղները և տարել առաջինից 300, իսկ երկրորդից 800 րուբլի։

—

Ուրբաթ, փետրվարի 7-ին, Թիֆլիսի նահանգական դատարանը, քննելով Ֆրանսիացի Էրվէի սպանութեան գործը, որ տեղի էր ունեցել 1901 թւականի դեկտեմբերի 8-ի գիշերը, յանցաւոր ճանաչեց այդ սպանութեան մէջ Սիմէօն Յակոբեանին և Սամսոն Դանիէլին ու դատապարտեց նրանցից առաջինին 20, իսկ երկրորդին 15 տարվայ տաժանակիր աշխատանքի։

—

Եկատերինօսլավի լեռնային ուսումնարանի պրօֆէսոր Եաչեվսկի, մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, գտել է Ենիսէյեան նահանգում ոսկու այնպիսի հարուստ հանքեր, որոնք իրանց երկրաբանական կազմութեամբ շատ նման են Տրանսվաալեան ոսկեհանքերին։

—

Դերասանուհի Կօմիսարժեվսկայեա ուրբաթ օր, փետրվարի 7-ին, դուրս եկաւ Զուդերմանի «Ծննդավայրը» (Heimeth) պիեսում Մագդայի դերի մէջ։ Դերասանուհին մեծ հմտութեամբ և տաղանդով ներկայացրեց երրորդ գործողութեան մէջ վիրաւորված և տանջված կնոջ հոգեկան բուռն յուզմունքը և բողոքը, երբ նա բացատրութիւններ է տալիս իրան խաբող տղամարդին և նրա երեսին է տալիս նրա ապիկար վարմունքը։ Թատրոնը լիքն էր։

—

ԿԱՂԶՈՒԽԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Երէկ, փետրվարի 3-ին, մի գազանային եղեռնագործութիւն կատարվեց մեզանում։ Տեղիս բնակիչ մի երիտասարդ՝ կացնի սոսկալի հարուածներով սպանեց իր խեղճ ու անմեղ կնոջը, որին չէր սիրում և այս քանի ժամանակ է միջոցներ էր ձեռք առել երկրորդ կին ձեռք բերելու համար, սակայն, անկախ իր վայրենի ցանկութիւնից, չէր աջողվում, ուստի դիմեց այդ ստոր ու տմարդի միջոցին։ Իր նման մի քանի ցածահոգիների հետ միացած՝ լսում ենք, որ ուզում են գործը ծածկել. բայց հանգուցեալի եղբօր շնորհիւ սպանվածը ենթարկվեց բժշկական քննութեան, որից կը պարզվի ամեն բան»։

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Յունվարի 13-ին տօնածառի առիթով հաւաքվել էին տեղիս տարրական դպրոցը գիւղից շատերը. հասարակութեան մեծամասնութիւնը կազմում էին տիկինները և օրիորդները, որոնք, ի դէպ ասած, հասկացող դասակարգն են կազմում տեղումս։ Տրվեցին մանկական փոքրիկ ներկայացումներ, աշակերտուհիները և աշակերտները կարդացին զանազան ոտանաւորներ հայոց և ռուսաց լեզուով բաւական աջող։ Երևոյթը թողեց միանգամայն լաւ և ուրախ տպաւորութիւն ներկայ գտնվողների և սովորող երեխաների վրա։ Չը նայած, որ Ներքին-Ագուլիսում հայոց դպրոցը գոյութիւն է ունեցել 20—25 տարի շարունակ, բայց տօնածառ մինչև այժմ չէր եղած. դրա համար էլ ժողովրդից շատերը գաղափար չունէին այդ մանկական ուրախացուցիչ տօնի վրա և անտարբեր գտնվեցին դէպի նա։ Յոյս կայ, որ այսուհետև, այդպիսի դէպքերում, մեր կրեսոսները չեն խնայի նուէրներով, կամ թէ որ և իցէ մի ուրիշ բանով ուրախացնել դպրոցի երեխաներին։ Շնորհակալութեան արժանի են Վերին-Ագուլիսի Թովմայ առաքեալի վանքի վանահայր Սահակ վարդապետը, որ

վրա այնքան բարիք սփռեց իր շուրջը, և հիմակ օտարութեան մէջ կը շարունակէ բարեբարոյի մը հանդիսանալ։ Կը յիշես այն 1893-ի օրերը, երբ էնկիւրիի դատատանին հրատարակութիւնը երազուն կը թողուր մեզի, այդ կնոջ՝ ի նպաստ հայ ցեղին Եւրոպայի մէջ կատարած աշխատութեանց յիշատակութեամբը։ Ու պզտիկ Թումայեանները կը ճլուլան, կը ցնծան շուրջդ։ Եւ կուգան տղաքն ալ իրենց կարգին։ Դէմքերնին քաջառողջ կը փայլի. իրենց քաղաքավարի ու բարեկիրթ վարմունքը արդէն շատ նպաստաւոր կը խօսի տրուած կրթութեան համար։

Ամեն այցելութիւններուս, այս առաջին հանդիպումները չեմ գիտեր սրտայոյզ ինչ ունէին իրենց մէջ։ Հայ երկրին ամեն անկիւններէն Զիկուէլ հաւաքուած հայերս, շատ աղէտներէ անցած, հոն կը ներկայացնէինք թափառական հայ կեանքին մանրանկարը։

Ու կը սկսէինք խօսակցիլ։ Առանձինն տէր և տիկին Թումայեանի հետ, առանձինն աշակերտներուն հետ. երկարատև պտոյտներ պարտէզը զոր տղաքը իրենք կը խնամեն, իրիկուան դէմ՝ միատեղ եղբայրական ճաշը. գիշերը՝ գրական երեկոյթն ու մեկնելու ժամը կը հասնէր։ Ի՜նչ ալ շուտ։

Աշակերտները միշտ լաւ տպաւորութիւն թողած էին վրաս, իրենց յայտնած գաղափարներովը։ Բաւական առաջադիմած կը գտնէի զիրենք ամեն մէկ նոր այցելութեանս։

Բայց հետզհետէ ալ մէյմէկ քիչ աւելի տխրամած դէմքով կերևէին։ Աչքերնին կը տեսնուէր թէ օրէ օր աւելի սիրտնեղ կը դառնային։ Ու պ. Թումայեան մտահոգութեամբ կը պաշարուէր։ Միաբանական կեանքի մէջ երբ երեխաները չեն խնդար, հոգիները պէտք է արդէն խռոված ըլլան։ Խռովքին ետևէն՝ քայքայում։

Դէմքերը ինչու մռայլ, հոգիները ինչու տակն ու վրայ։ Առանց խոստովանահայր մը ըլլալու, կը կահէի թէ անստոյգ ապագան զիրենք կը տագնապէ։ Յաճախ անձկութեամբ կը հարցնէին.

—Երբ այստեղ աւարտենք, պիտի կրնանք երկիր վերադառնալ։

Այս կրկնուած հարցումները զուցէ այդ տղոց խռովքին գաղտնիքը երևան կը հանէին։

—Դեռ երեք չորս տարի ունիք առջևնիդ. ո՞վ գիտէ թէ այս ժամանակամիջոցին ինչ կըլլայ, ինչ չըլլար։

Պատասխանս խուսափողական էր, բայց ուրիշ ինչ ալ պատասխանէի։

Միթէ այդ պանդուխտները չէի՞ն զգար մօր մը, հօր մը, քրոջ մը, եղբօր մը կարօտ։ Անձկակարօտ չէի՞ն իրենց երկրին։ Հայրենիք, սրտի հատորներու քով վերադարձի յոյսը երբ պանդուխտին սրտէն կը տարամերժի, գոնէ անպայման ժամանակի մը համար, չեմ գիտեր թէ կեանքը ալ ինչ համ կունենայ։ Հայրենաբաղձութիւն ըսենք, հայրենիքի հիւանդութիւն ըսենք, ըսենք ինչ որ կուզենք եւրոպացիներուն նօսթալժի և այլն, անիկայ միշտ հոգիին բարակ ցաւն է միշտ։ Այդ հիւանդութիւնն ալ կրնայ Թումայեան որբանոցին տխրադդեցիկ գժտումը բացատրել։ Հիմակ ամէնքն ալ մեծցած են։ Երեք չորս տարիները անցան գացին, ու հայրենիքի դռները իրենց առջև փակ կը մնան միշտ։

Մինչև երբ։ Բայց ինչու փակ մնան. ինչ ըրած են այդ տղաքը։ Ինչու չերթան երկրին ներսերը, ինչու ի գործ չը դնեն իրենց սորված արհեստները, ինչու ընտանիք չը կազմեն։

Առոնք այժմ Լօնդօնի մէջ մոլորեալներ են, և կորսուելու վտանգին ենթակայ, եթէ շուտով Թուրքիա չը վերադառնան։

Իսկ անոնց յաջորդները։ Այդ նորեկները Լօնդօն մնան թէ Պարիզ կորուստի դատապարտեալներ են,—եթէ վերադարձի ապահովութիւն չի տրուի։ Միայն թէ, Պարիզի մէջ կորուստը աւելի վաղահաս, աւելի անխուսափելի պատահականութիւն է։ Պարիզ ուր է այն «Հայ տունը» որ այս պզտիկ պանդուխտները իր մէջ ժողվէ, ամէն փորձանքէ հեռու պահէ, և խնամակալ սրտով ու աչալուրջ հսկողութեամբ զիրենք հոգայ։

—

Այս երկիւղները կը թելադրեն հանրային ուշադրութիւնը հրաւիրել Կիպրոսի որբանոցին վրա, որ արտասահմանի մէջ նախնական կրթութեան ամենայարմար հաստատութիւնն է։ Անուանապէս՝ Թրքական հող, իրապէս՝ անգլիական երկիր, Կիպրոս գրեթէ շարունակութիւնն է Կիլիկիոյ, որմէն քանի մը ժամուան ճամբով բաժնուած է։ Հոն մեր որբանոցին մէջ տրուած կրթութիւնը՝ արհեստ ու նախնական ուսում՝ զերծ է այն կարգ մը անտեղի արգելքներէն, որոնք Թիւրքիոյ հայ վարժարանները այնքան աննպաստ կերպով կը նեղեն։ Բայց, ինչպէս փորձով տեսնուեցաւ, վարժարանին շրջանաւարտներուն ներուած է երկիր վերադառնալ, առանց ո և է խստութեան ենթարկուելու։ Ասիոյ հողէն խլուած խեղճուկ հայ տղան, Կիպրոսի մէջ չի շլանար, ուստի և չի կորսուիր։ Իր ստացած կրթութիւնը տոհմային է. ինչ որ ալ սորվի, քիչ կամ շատ՝ զայն իր երկրին համար օգտակար կերպով պիտի գործածէ։

Խնամակալ մարմիններ՝ որոնց կեդրոնը Մանչէսթր է՝ տեղական հոգաբարձութեան մը միջոցաւ կը հսկեն վարժարանին նիւթական, կրթական և բարոյական պէտքերուն։ Պ. Քիւրքճեան, որուն նախաձեռնութեանը կը պարտինք այս հաստատութիւնը, կարող, խղճամիտ, գործին յարած տնօրէն մըն է։ Վեց տարուան անընդհատ շարունակութենէ յետոյ, կիպրոսեան վարժարանը այսօր աւելի ընդարձակ ծրագրով կը թևակոխէ իր նոր շրջանը։

Եթէ պ. Էգնայեան արդարև կուզէ հայ որբերուն օգտակար ըլլալ, իր աչքերը ինչու Կիպրոս չը յառէ։ Պարիզի մէջ մէկ որբ պահելու գումարովը, անաչին Կիպրոս երեք որբ կրնայ կրթել տալ. և ապագային համար շատ աւելի—անբաղդատելի կերպով աւելի յուսատու պայմաններու մէջ։

Բայց ինչ երկարեմ։ Ծովուն անդունդներուն համար չէ միայն, որ Աստուածաշունչին հետ պէտք է հարցնել, թէ «անոնց խորը ո՞վ քննեց»։ Երբ Թիւրքիացի հարուստ հայ մըն ալ «մեծ բարեգործութեան» մը յանկարծածին գաղափարը կը յղանայ, տարակուսած կրնանք հարցնել «անոր սրտին խորը ո՞վ քննեց»։

—

Եւ ո՞վ պիտի քննէ այն ուրիշ «բարեգործութեան» մըն ալ գաղտնիքը, որ Պարիզի շրջակայները հայ որբուհիներու կրթարանի մը հաստատութեան պատճառ կըլլայ։ Եթէ մեր տղոց, առանց երկրորդական աստիճանի կրթութիւն մը ստացած ըլլալու, մէկէն ի մէկ Եւրոպա փոխադրումը աղէտաւոր կը համարինք, հապա ինչ պիտի չըսենք Վանէն, Մուշէն, Բաղեշէն Պարիզ նետուած խեղճ աղջիկներու։ Հայուն մարմինը ինչպէս չը փշաքաղի, մտածելով, այդ որբիկներուն սպառնացող ապագային։ Ո՞վ գիտէ, Պարիզի ո՞ր անկիւնները զանոնք նետուած պիտի գտնենք օրին մէկը։

Եւ ինչու չը յիշեցնել, այդ նոր հաստատութեան հիմնադիր տիկնոջ, թէ անդին Պոլիս ունինք Գալֆայեան Սրբուհի մայրապետին որբանոցը, որ իր մօտ քառասուն տարուան գոյութեամբը բնական ապաստարանն է մեր որբուհիներուն։ Հոն, հայ դաստիարակութեամբ մեծցած աղջիկը, հայ մայր մը կըլլայ։ Աջակցութիւն մը այդ հաստատութեան, և հայ ազգը աւելի բազմաթիւ և աւելի լաւ դաստիարակութեամբ կրթուած աղջիկներ պիտի ունենայ, քան Ֆրանսական հողին վրա բացուած, մեր կեանքին օտարոտի դպրոցէ մը։

Բայց գաղտնիքը հոն է, թէ ի նպաստ «հայ ազգին» այս ամեն բազմաշառաչ «բարեգործութեանց» մէջ արդեօք հայ ազգը մտածող մը կը գտնուի։

***

նուէրներ առաջադէմ աշակերտուհիներին և աշակերտներին 32 հատ գրքեր և տեղիս բնակիչ պ. Մկրտիչ Տէր-Աստուածատրեանը, որ տօնածառի երեկոյին հարկաւոր ժամանակում նուագում էր գրամոֆօնի վրայ զանազան հայոց, ռուսաց և պարսից երգեր և ուրիշ եղանակներ։»

—

ԳՕՐՈՒՑ մեզ գրում են. «Վերջապէս մեր ինտելիգենտ հասարակութիւնը ուզում է կատարել իր վրայ դրած սուրբ պարտականութիւնը դէպի հասարակ դասակարգը։ Ուզենալով մեր երիտասարդութիւնը ազատել հարբեցողութեան և թղթախաղի ճանկերից, ինտելիգէնտները ուզում են բանալ այստեղ էժանագին գրադարան-ընթերցարան և այդպիսով յետ մղել ամբոխը գինետներից։ Յունվարի 31-ին այդ նպատակով մէկ ժողով կայացրին և ընտրեցին իրանց միջից մէկ քանի հասկացող անձինք, որոնք պատրաստւում են դիմել Թիֆլիսի նահանգապետին թոյլտուութիւն ստանալու համար։ Ցանկանում ենք աջողութիւն։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Արևելեան և մասնաւորապէս մակեդօնական հարցի մէջ շահ ունեցող պետութիւնների կառավարութիւնները դիտաւորութիւն ունեն միաբան գործել և ճնշում գործ դնել Բ. Դրան վրայ։ Մենք արդէն գիտենք, որ բարի համաձայնութիւն կայ Ռուսաստանի, Աւստրիայի և Ֆրանսիայի միջև։ Այժմ «Tribuna» լրագիրը յայտնում է, որ Իտալիան ևս միանում է դրանց հետ և Պետերբուրգի, Վիէննայի ու Հռոմի կաբինէտները ամեն ջանք գործ կը դնեն բարդութիւնների առաջն առնելու համար։ Սակայն Կ. Պօլսում և Սօֆիայում շատ յոռետեսութեամբ են նայում գործերի այժմեան դրութեան վրայ Մակեդօնիայում, գոնէ այդպէս է երևում գերմանական լրագիրների այնտեղից ստացած տեղեկութիւններից։ Օրինակ, «Berliner Tageblatt» լրագրի թղթակիցը հաւատացնում է, որ կարգը և հանգստութիւնը պահպանելու յոյսը Մակեդօնիայում հալվում է օրից օր և որ Թիւրքիան եռանդով զէնքի է կանչում զօրքերը, որպէս զի պատրաստ լինի հէնց առաջին պահանջի դէպքում մի զօրեղ զօրք ասպարէզ բերելու։ Զինուորական համարեա բոլոր գործակալները հրամանագրութիւններ են ստացել իրանց մինիստրութիւններից պատրաստ լինել։ Զինուորական բարձրագոյն յանձնաժողովը համարեա ամեն օր նիստեր է գումարում Իլդիզ-Քիօսկում։ Բօլգարական զինուորական շրջաններում ևս յոյս չունեն խաղաղութեան պահպանման վրայ, իսկ հասարակութեան մէջ պատերազմը ուղղակի անխուսափելի են համարում։ Հեռագիրն արդէն հաղորդեց, որ մակեդօնական շարժումն աչքի առաջ ունենալով, բօլգարական շատ շրջաններում պաշարման դրութիւն կը յայտարարվի։

—Միացեալ-Նահանգների կոնգրէսը ներկայումս քննում է նոր բիլլ արդիւնաբերութեան և առևտրի մի յատուկ մինիստրութիւն հիմնելու մասին։ Այդ բիլլը հակառակորդ է տրէստների դէմ օրինագծին, որովհետև նոր մինիստրութեանը կը տրվի ընդարձակ իշխանութիւն և անմիջական հսկողութիւն ամեն տեսակ տրէստների և ընկերութիւնների վրայ. այդ մինիստրութիւնը իրաւունք կունենայ նոյնպէս քննութիւն նշանակել սինդիկատների կազմակերպութեան և զանազան օպէրացիաների վերաբերմամբ։

—Ըստ երևոյթին, ամերիկացիները, որ այնպիսի թանգ գնով ձեռք բերեցին Ֆիլիպպեան կղզիների տիրապետութիւնը, չեն կարողանում այժմ ևս վայելել իրանց յաղթութեան պտուղները։ Ինչպէս հաղորդում են Վաշինգտօնից, կառավարութիւնը ինքն ևս սկսում է համոզվել, որ անհրաժեշտ է ֆինանսական և այլ րէֆօրմներ մտցնել Ֆիլիպպիններում։ Եթէ այդ րէֆօրմներն ուշանան, ապստամբութիւնը անխուսափելի կը լինի։ «Լաֆֆանի գործակալութեանը» արդէն հաղորդում են Մանիլիայից, որ Մանիլիայից և Րիզալից դէպի հիւսիս գտնվող Լագունի, Վատանգասի և Կօվիտէի շրջաններում արդէն հասունանում է նոր և նախկինից աւելի վտանգաւոր ապստամբութիւն։ Ֆիլիպպինցիները ուղղակի սարսափի մէջ են պահում ամբողջ մեծ շրջանը։ Ամերիկացիները չեն կարողանում պաշտպանել, ինչպէս հարկաւոր է, մինչև անգամ հիւսիսային երկաթուղիները Մանիլիայում։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

—

Երէկ երեկոյեան ես հիւր էի մի տան մէջ, որ բարեկենդանի առիթով երեկոյթ էր սարքված։

Հիւրերի մի մասը զբաղված էր թղթախաղով, միւսը ժամանակ էր անցկացնում զանազան տեսակ զուարճութիւններով։

Կային երգողներ, պարողներ, աշխոյժ խաղերի տեղեակ անձեր։ Ժամանակը անցնում էր ուրախ։

Մի քանի զուարճութիւններ անելուց յետոյ՝ մէկը առաջարկեց պատգամախօս կամ «օրակուլ» խաղալ։

—Լաւ կը լինի, համաձայնվեցին միւսները։

—Խաղանք, խաղանք, հաստատեցին մնացածները։

Մէկը պէտք է «պատգամախօսի» պաշտօն կատարէր, իսկ մնացածներս մօտենայինք նրան և պատգամներ կամ գուշակութիւններ լսէինք։

Ոչ ոք չէր ուզում պատգամախօսի դեր վերցնել իր վրայ։

—Շատերը նեղանում են, երբ նրանց համար լաւ գուշակութիւն չէք անում, առարկեց մէկը։

—Ես սիրում եմ աւելի բացասական բաներ ասել, քան շողոքորթութիւններ շռայլել, նկատեց երկրորդը, ուստի շատերը կարող են վիրաւորվել։

Միւսներն էլ հրաժարվում էին՝ ուրիշ առարկութիւններ առաջ բերելով։

Վերջապէս համաձայնվեց պատգամախօս լինել Սալիմեանը։

—Ես ինքս ոչինչ չեմ հնարի ինձնից, յայտնեց նա, այլ կտորներ կը բերեմ զանազան ոտանաւորներից։ Դրանով ես ինձ ազատած կը լինեմ պատասխանատուութիւնից։

—Թող այդպէս լինի, բացականչեցին միւսները։

—Եւ, ի հարկէ, աւելացրեց Սալիմեանը, ոչ ոք չը պէտք է նեղանայ, եթէ ոտանաւորները դուր չը գան սրան կամ նրան։

—Ի հարկէ, ի հարկէ։

—

Պատգամախօսը նստեց սենեակի մէջտեղում դրած մի աթոռի վրայ։ Տանտիկինը գցեց նրա գլխին մի հաստ շալ, որպէս զի պատգամախօսը ոչ ոքի չը տեսնէ։

Նախ մօտեցաւ պատգամախօսին մի հասակաւոր ա մ ո ւ ր ի տղամարդ ու մատը դրեց նրա գլխին։

—Հետաքրքրական է, թէ ինչ պէտք է ասէ այս ծերացած ջահելին, բացականչեցին երիտասարդները։

Պատգամախօսը հազաց։

—Սրան ես կասեմ, սկսեց պատգամախօսը։

Տարի մը ալ անցաւ
Գնաց սահեցաւ։

—Վատ չէ, վատ չէ, հռճվեցին բոլորը։

Մօտեցան պատգամախօսին երեք երիտասարդներ, որոնցից երկուսը նորերս ձ ա յ ն ա ւ ո ր էին ընտրվել, իսկ երրորդը հին ձայնաւոր էր։ Նրանք երեք կողմից դրին իրանց մատերը պատգամախօսի գլխին։

—Ձեզ կասեմ հետևեալը, արտասանեց պատգամախօսը.

Դուք մէջէն, ես քովէն
Անցնինք դիմաց, փոխենք տեղ,
Նոյն ձևով տեղերնիս
Դառնանք միատեղ։
Ալեծածան մէկ մ'առաջ,
Մէկ մ'ալ ետև քայլ փոխենք,
Ապա տանք աջ ի յաջ
Կլոր մը ճեմենք։

—Սա կադրիլ է, ճչաց մի օրիորդ, սա մեզ պէտք էր տալ։

—Չէ, այդ շատ սազում է ձայնաւորներին, բացականչեց մի տանտէր։

Մի մասնաւոր փ ա ս տ ա բ ա ն մօտեցաւ։ Պատգամախօսը ասաց նրան՝

Տեղը եկաւ հայ է նա,
Տեղը եկաւ այլազգի.
Իրօք ոչ այդ և ոչ այն է,
Այլ ծնունդ մի նոր ազգի։

—Շատ նամաղուլ ես անում, ասաց փաստաբանը ու հեռացաւ։

Մօտեցաւ մի տիկին, նախկին գեղեցկուհի։

Պատգամախօսը ասաց՝

Կար ժամանակ, որ ես էլ
Շքեղազարդ հարսի պէս՝
Հազար ու բիւր պճրանքով
Փախչում էի ափերէս։

Տիկինը գոհ մնաց և ժպտաց։

—Բայց գիտէք, շշնջաց իմ ականջին հարևանը, տիկինը այժմ էլ կարծում է, թէ դեռ նա չէ կորցրել իր հրապոյրները։

Մօտեցաւ մի ո ւ ս ա ն ո ղ։

Պատգամախօսը ասաց՝

Հայրս անդադար ինձ գրում է
«Որդի ջան շուտ աւարտէ,
Ժամանակդ արագ անցնում է,
Տես գրերդ լաւ սերտէ»։
Իսկ նրա պարոն որդին
Կոնծում է կրամբամբուլին։

Ուսանողը կարմրեց։ Միւսները ծիծաղեցին։

Մօտեցաւ մի ուրիշ ուսանող, որ ցանկանում էր իր բաղդը փորձել։

Պատգամախօսը այս անգամ դրատեց բանը.

Այսուհետև Սէր դէպի գիտութիւն,
Այսուհետև Կամք և Աշխատութիւն։
Հանդիսացէք Լոյս և Ճշմարտութիւն
Ցաղթիր, խորտակիր Բանականութիւն
Մոլար կարծիքներ, որդիք խաւարի։

Մօտեցաւ տան երեխաների դաստիարակչուհին։

Պատգամախօսը՝

Մայրենի լեզու, մայրենի բարբառ,
Ախորժ ընտանի եմ հոգու համար,
Առաջին դու խօսք ականջիս հասած
Դու սիրոյ քաղցրիկ առաջին յօդուած։

—Ի՞նչ սազեց, բացականչեցին երիտասարդները։

Տանտիկինը շփոթվեց։ Դաստիարակչուհին հեռացաւ։

Հիւրերի մէջ կար և մի վարդապետ, որ մինչև այդ ժամանակ գտնվում էր կից սենեակում և զբաղված էր խօսակցութեամբ երկու պարոնների հետ։ Նա հետաքրքրվեց պատգամախօսի ոտանաւորներով և ցանկացաւ իր բաղդն էլ փորձել։

Պատգամախօսը երևի չէր սպասում այդպիսի հիւրի կամ գուցէ նրա արհեստը նրան դաւաճանել էր։ Նա ասաց՝

Վկայ է աստղը կէս գիշերային,
Վկայ են ելքն ու մուտքն արևին,
Որ ոչ մի իշխան Պարսից աշխարհին
Չէ տուել համբոյր այդպէս աչերի։

Վարդապետը կարմրեց։ Նա փոշմանեց իր մասնակցութեան համար։ Երիտասարդների շրթունքին խաղաց չարաճճի ժպիտ։ Դահլիճը լցվեց քրքիջով։

Հիւրերի մէջ եղած մի դերասան մօտեցաւ պատգամախօսին և ստացաւ հետևեալ նուէրը.

Անցեալ գիշերն երազում
Դովլաթ բաժանողը մենակ
Շտապով ինձ մօտ էր վազում՝
Ձեռին բռնած փողի տոպրակ։

—Երազում, դա էլ մեծ մխիթարութիւն է, ասաց դերասանը և յետ գնաց։

Մի թիւրքահայ ցանկացաւ իր բաղդը փորձել։ Պատգամախօսը աւետեց՝

Թէ քաջ պատերազմես
Կը տան մեծ պարգև,
Թէ ոտքդ կորցնես՝
Կասեն «մնար բարև»։

Հիւրերի մէջ եղած մի վրացի ցանկացաւ իմանալ, թէ ինչ ունի նրա համար պատգամախօսը և ստացաւ հետևեալը՝

Տուր ինձ քո ձեռքդ, եղբայր ենք մենք,
Որ մրրկաւ էինք զատուած.
Բաղդին ամեն ոխ չարանենգ
Ի մի համբոյր ցրուեին ի բաց։

Պատգամախօսին մօտեցաւ մի պարոն, որ ստացել էր հօրից մեծ ժառանգութիւն և որի մեծ մասը արդէն կերել—պրծել էր։ Այժմ սկսել է խնլօքանալ։ Նա սպասում էր, որ նրան աւետեն, թէ նա նորից պէտք է ստանայ մի նոր ժառանգութիւն։ Պատգամախօսը ասաց՝

Շատ ժամանակ դեռ չէ անցել,
Երբ նա փառքով ու պատւով
Ման էր գալիս փողոցներում
Իր սեփական կառքերով։

Պարոնը ծիծաղեց։

—Իմ կառքը դեռ չէ ծախվել, բացականչեց նա։

—Բայց շուտով կը ծախվի, փսփսացին հարևանները։

—

Օրիորդները և տիկինները առհասարակ չէին վստահանում դիմել պատգամախօսին։ Նրանք երկիւղ էին կրում, որ ստանան անախորժ գուշակութիւններ կամ ցանկութիւններ։

—Պարոն պատգամախօս, ասաց երիտասարդներից մէկը, կարելի՞ է արդեօք ոչ ներկաների մասին պատգամներ հարցնել։

—Կարելի է, պատասխանեց նա, բայց դուք պէտք է թղթի վրայ գրէք, թէ ում համար էք պատգամ հարցնում և ես այն ժամանակ կը պատասխանեմ։

Երիտասարդը գրեց թղթի վրայ «որբերին». պատգամախօսը ասաց.

Մօրս համբոյրը ես զգացի.
Բայց ափսոս որ երազ էր։

Երիտասարդը դրեց մի ուրիշ թուղթ, որի վրայ նշանակված էր «մակեդօնացիներ». պատգամախօսը ոգևորվեց՝

Սրտում վրէժ, կուրծքի պէս
Դիմում են վրանը ոսոխի.
Որպէս տան մէջ, նոյնպէս կռւում
Կանգնած են հեզ և հպարտ.
Գնդակներին կուրծք են ուղղում։

Երիտասարդը նկարեց մշեցու պատկեր և դրեց պատգամախօսի գլխին։ Պատգամախօսը ասաց.

Արդեօք գալու է մի օր ժամանակ։

Երիտասարդը գրեց թղթի վրայ «դիպլօմատիային»։ Պատգամախօսը արտասանեց։

Ցորէս էկաւ մէկ մէկ ուտի
Աղուէսն էկաւ լանճիկ լանճիկ
Ոտեր ունէր կարճիկ կարճիկ
Սիրտը ուզեց հաւի քարճիկ։

Երիտասարդը գրեց թղթի վրայ «Բեռլինի դաշնագիրը ստորագրողներին» բառերը։ Պատգամախօսը ցնցվեց։

Ինձ ասացէք, ո՞վ ձեզանից
Որի մէջ մարդու սիրտ կայ,
Զը խեղդվելով արտասուքից
Կարող է մնալ անզգայ
Տեսանելով այս ողբալի
Սրածութեան աւերած։

«Վանքական կառավարիչներին»։

Էժան տեսայ ընդուր առայ կաղ էծը
Ծուլծուլ էլաւ, տուեց մաղլլաղ էծը
Մօլլի նման լաւ էր ասում հաղ՝ էծը
Շատ էր քէֆով, խմել էր արաղ էծը։

«Արարատ ամսագրին»։

Հին հին դարուց յիշատակ
Ալեաց մէջը պտրում եմ։

«Ուխտ-գնացողներին».

Թէ վուր ձեռիդ քիսա բռնած
Պարոնին փող բերիլ ես
Փառք ու պատւով ներս մտնում ես,
Գլխի վրայ տեղ ունիս.

Ազգատեացներին՝

Հագիւ թէ ծովի ափին էր հասած
Իր սիրուն քրոջ գլորեց նա ցած։

«Մշակ» լրագրին՝

Խիզախ անմիտ պատանի,
Ինչո՞ւ նիրհս դարեոր
Պղտորում ես նորոգում
Իմ ցաւերը բիւրաւոր

—

Պատգամախօսը յոգնեց շալի տակ երկար մնալուց և ոտանաւորներ յիշելուց։

Մենք փոխեցինք խաղը, շնորհակալութիւն յայտնեցինք Սալիմեանին և դիմեցինք ուրիշ զուարճութեան, այն է «կարծիքներ» կոչված խաղին։ Մեզնից մէկը հեռանում էր սենեակից և նրա մասին մնացածները յայտնում էին կարծիքներ։

Այդ խաղի մասին ես ոչինչ չեմ յայտնի։ Կարծիքները նոյն անձի մասին այնքան հակասական էին, որքան մեր լրագիրների րեցենզենտների կարծիքները մի և նոյն ներկայացման, երգիչների և դերասանների մասին։

Վրձին

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

7 փետրվարի

ՎԻԷՆՆԱ։ Պատգամաւորների ժողովը ընդունեց զինուորական օրինագիծը։ Հետևեալ նիստը տեղի կունենայ փետրվարի 14-ին։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Կրանբօրն ասաց, որ դաշնագիրը Ռուսաստանի և Անգլիայի միջև ույժ կունենայ մէկ տարի նրանից յետոյ, մինչև դաշնագրող կողմերից մէկը ցանկութիւն կը յայտնէ վերջ տալ դաշնագրային յարաբերութիւններին։

ՎԻԷՆՆԱ։ «Kölnische Zeitung» հաղորդում է րէֆօրմների աւստրօ-ռուսական նախագիծը։ Նախագծով մտցնվում են երկու նոր օրգաններ Իլդիզ-Կիօսկի պալատի, գաւառական վարչութեան և ազգաբնակութեան միջև։ Ենթադրվում է, որ սուլթանը կը նշանակէ ընդհանուր-տեսուչ լայն լիազօրութիւններով դէպի վալիները։ Ընդհանուր տեսուչը մնում է պետութիւնների հսկողութեան տակ, որոնք կարող են արգելել նրա կամայական արձակումը պաշտօնից։ Ենթադրվում է օսմանեան բանկին տալ միջնորդ օրգանի նշանակութիւն պետական տուրքերը կառավարելու գործում նահանգում, պետութիւնների հսկողութեան տակ։ Բօլգարօ-մակեդօնական շրջաններում տարածվող լուրերի հակառակ, ապստամբութիւնը Մակեդօնիայում անխուսափելի է։ Բօսնիական ղեկավարող շրջանները պնդում են, որ Մակեդօնիայում կարելի է սպասել գործադուլներ և պարտիզանական կռիւ, բայց ոչ ընդհանուր ապստամբութիւն։

ՍՕՖԻԱ։ Ազգային ժողովը ձայների մեծամասնութեամբ հաւանութիւն տուեց մակեդօնական կօմիտէտների փակվելուն։ Վիճաբանութիւնների ժամանակ մինիստր-նախագահը յայտնեց, որ Ռուսաստանը միշտ խորհուրդ էր տալիս Բօլգարիային խաղաղասիրութիւն և երկրի հանգստութիւն։ Ճանաչելով գործերի դրութիւնը Մակեդօնիայում, նա, մնացած պետութիւնների հետ միասին, կանէ բոլորը, ինչ որ անհրաժեշտ է։

ԼՕՆԴՕՆ։ Կրանբօրնի բացատրութիւններից յետոյ վիճաբանութիւնները Վալտօնի նկատողութեան առիթով դադարեցրվեցին։ Գրէյ (ազատամիտ) մատնացոյց արեց, որ Ռուսաստանը կուլ կը տայ Պարսկաստանը խաղաղ ճանապարհով։ Անգլիան պարտաւոր է որոշել իր ստրատեգիական minimum-ը և տալ Ռուսաստանին իր անկեղծ խօսքը այդ առարկայի վերաբերմամբ։

8 փետրվարի

ՊԱՐԻԶ։ Դէլկասէ հաղորդեց մինիստրների խորհրդում, որ երեքշաբթի ինքն հրամանագրութիւն է ուղարկել Կ. Պօլսի դեսպանին ստիպողաբար խորհուրդ տալ Բ. Դրան ընդունել և իրագործել Ռուսաստանի և Աւստրօ-Ունգարիայի մշակած րէֆօրմների ծրագիրը։

ՋԻԲՈՒՏԻ։ Գնդապետ Րօչֆօր և կապիտան Կօբբօլդ, որոնք որպէս անգլիական զինուորական գործակալներ են աբիսինիական այն զօրքերին կից, որոնք մասնակցում էին անգլիացիների գործողութիւններին մուլլայի դէմ, եկան Խարբար և յունվարի 20-ին աբիսինիական զօրաբաժնի հետ միասին շարունակեցին իրանց ճանապարհը դէպի Վէբի-Շէբէլի։

ՏԱՆԺԷՐ։ «Globe» լրագրի խօսքով, լուր է պտտում, որ Մարօկկօի զինուորական մինիստրը

սպանվեց յունվարի 30-ի պատերազմի մէջ։

ԼԷՅՊՑԻԳ։ «Leipzeger Zeitung» հաղորդում է, որ այս օրերս սաքսոնական թագաժառանգի և նրա ամուսնու գործի վերաբերմամբ դատավճիռը կը յայտնվի թագաժառանգուհու հաւատարմատարին։ Դատավճռի հրատարակութիւնը չի կայանայ, որովհետև պրինցուհու հաւատարմատարը պաշտօնապէս կարծիք յայտնեց նրա դէմ։

ՍՕՖԻԱ։ Ներքին գործերի մինիստրը մտցրեց առաջարկութիւն ազգային ժողովում 200,000 կրէդիտի մասին՝ սահմանի պաշտպանութիւնը ուժեղացնելու համար։

ՀՌՈՄ։ Սկսվեցին հանդիսակատարութիւններ Լեոն XIII-ի պապութեան 25-ամեակի առիթով։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Պատգամաւորների ժողովը հաստատեց ծովային մինիստրութեան բիւդժէտը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Երկրագործութեան մինիստրի օգնական Էնգէլգարդտ նշանակվեց անդամ առանձին խորհրդակցութեան գիւղական արդիւնաբերութեան կարիքների մասին։

ՊԼԱՈՒԷՆ։ «Vogtl. Anzeiger» լրագրի խօսքով, զգացվում էին սաստիկ երկրաշարժ հարուածներ։ Վերջին ժամանակներս նոյն բանը զգացվում էր վերին Ֆօգտլանդում, Վրամբակում, Ունտէրսակսէնբէրգում և Գրավիցում։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԽՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԳՒՈՒՄ

ՊՐՈՄԷԹԷՈՍ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ

Ցանկացողները կարող են գտնել թէ ռուսերէն և թէ հայերէն բովանդակ հեղինակութիւնից։ Միանուագ գնողներին տրվում է ձեռնտու զեղչ։

Հասցէն՝ уголъ Красноводской и Торговой улицъ, домъ Амирова, телефонъ № 840.

Օտարաքաղաքացիները կարող են դիմել՝ Баку, Т—во «Прометеусъ».

Ընդունվում է Գրիգոր Արծրունու կենսագրութեան բաժանորդագրութիւնը։ Գինն է 3 ր. Փառակազմ երեք գիրքը 4 ր.։ 2—5

Մի հայ երիտասարդ, որ գիտէ հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն և հաշուապահութիւն, ցանկանում է պաշտօն ստանալ հայ վաճառականական տներում։ Հասցէն Экзаршеская площадь, № 2, դիմել տիկ. Հռ. Բէնքլեանցին։ 5—5

Աւարտել եմ Ս. Պետերբուրգի

ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԸ

և ցանկանում եմ ունենալ մասնաւոր դասեր և պատուէրներ մատչելի գներով։

Вельяминовская, № 12, квартира Саипянца. 5—7

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Առաջիկայ փետրվարի 9-ին կիրակի առաւօտեան 12 ժամին, ս. պատարագից յետոյ, Նոր-բաշէնի Սբ. Աստուածածին եկեղեցում լինելու է ծխական վերջին ժողով, լսելու մասնաժողովի զեկուցումը հանգուցեալ գրիգոր Իգմիրեանի կտակած, Վլինի փողոցում գտնվող տան մասին։ Ուստի յարգոյաբար խնդրում եմ մեծ. պ. պ. ծխականներին բարեհաճել շնորհ բերել յիշեալ եկեղեցին որոշեալ ժամին։

Նախագահ՝ Սարգիս քահ. Շիոյեանց

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Երևանի ս. Յովհաննէս եկեղեցու ծխականներից ընտրված մասնաժողովը, որին յանձնարարված է այս եկեղեցու համար որոնել երկու արժանաւոր քահանայացուներ և առաջարկել սրանց ժողովրդի վերջնական ընտրութեանը, յայտարարում է, որ ցանկացողները, որոնք պէտք է լինեն առնուազն թեմական դպրոցի կամ Էջմիածնի ճեմարանի 6-դ դասարանի դասընթացն աւարտած, կարող են մինչև առաջիկայ մարտ ամսի մէկը դիմել մասնաժողովի նախագահ Յովհաննէս Ջոհրաբեան Ղորղանեանցին, Эривань, И. З. Корганову, միաժամանակ ներկայացնելով հարկաւոր վկայաթղթեր։ (կ.) 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Երեքշաբթի, փետրվարի 11-ին,

կը կայանայ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Ա. ՄԱՄԱՋԱՆԻ

Մասնակցութեամբ տիկ. Ոսկանեանի, օր. Աղասարեանի, պ.պ. Տ. Նալբանդեանի և Պապեանի։

Մանրամասնութիւնները պրօգրամներում։

Տոմսակները ծախվում են Սուգամոյեանի և բաժշտական խանութում, իսկ կոնցերտի օրը ժողովարանի դահլիճում։

Սկիզբն է ուղիղ $8^{1}/_{2}$ ժամին։ 1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, փետրվարի 15-ին, յօգուտ ձրի և էժանագին ճաշարանների ընկերութեան կայանալու է սովորական

Երաժշտական երեկոյթը

Բարեհաճ մասնակցութեամբ տ.տ. Ն. Ա. Կուպֆերի, Ե. Ա. Շօյց, Ս. Ա. Բեժանբեկօվայի, Զ., Ե. Ա. Խատիսեանի և պ.պ. Սիմոգալովի, Բիլչուէյնի, Զմշկեանի, Նալբանդեանի և մանդոլինիստների սիրողների խմբի, պ. Փուղինեանի ղեկավարութեամբ։

Երեկոյթից յետոյ լինելու է ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ «ԴՕՄԻՆՕ»։ Երեկոյթի տոմսակները զօրութիւն ունեն և պարահանդէսի համար։ Երեկոյթի օրը դօմինօ և դիմակներ կարելի է վարձով ստանալ ժողովարանի սենեակում։ Տոմսակները 4—1 ռուբլի ծախվում են ընկերութեան նախագահուհի—Ալթանդիլեանի մօտ, Գրիբօեդօվսկայա փողոց տ. 34, 11—3 ցերեկով և 5—8 երեկոյեան, իսկ երեկոյթի օրը ժողովարանի շվէյցարի մօտ։ Դիմակների տոմսակները, այն էլ միայն անուանի, ծախվում են ընկերութեան փոխ-նախագահուհի՝ Վ. Ա. Եւանգուլեանի մօտ—Պասկևիչի փողոց, տ. Մանթաշեվի և վարչութեան անդամների մօտ, Օ. Ա. Կօվալօվայի—բնակարան պօլիցմէյստերի, Ե. Ս. Դօլուխանեանի—Գանօվսկայա, տ. Փրիդօնօվի, Ե. Զ. Ալթանդիլեանի — Վելիամինօվսկայա 32, Ե. Ս. Իգմիրեանի—Լերմօնտօվսկայա, սեփական տուն և ընկերութեան գանձապահ՝ Ե. Ա. Տարասիձէ—Ղորղանեան փողոց, սեփական տուն։ Դիմակահանդէսի տոմսակները արժեն 2 ռուբլի 10 կոպէկ։ 1—3

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

Թիֆլիսի Հակա-ալկօհօլական ընկերութեան Հալաբարի բաժանմունք

ՄՈՒՐԱՇԿՕՅԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

(Թելաւեան փող., անցքը Պետր-Պաւլեան հրապարակից)

Կիրակի, փետրվարի 9-ին

(Ց ե ր ե կ ո վ)

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԱՍԷՐՆԵՐԻ ԽՈՒՄԲԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ տիկին Զաբէլի և պ. Ամօ-Խարազեանի

կը ներկայացնէ

ԵՂԲԱՅՐ ԵՒ ՔՈՅՐ

Պատմ. դրամա 5 գործ. 6 պատկերով հեղ. Գունիայի, Թարգմ. Դ. Տէր-Դաւթեանի։

Մասնակցում են.—Տիկ. Զաբէլ, պ.պ. Ամօ-Խարազեան, Բերինեան, Բաբայեան, Գուլազեան, Գրիգորեան, Լաչքարեան, Սափարեան, Փիրումեան և ուրիշները։

Սկիզբն է 12 ժամին ցերեկվայ։

Տոմսակների գները 10-ից մինչև 90 կոպէկ։

2—2 Ռէժիսոր Ամօ-Խարազեան

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՅՐԵՐԸ

(Պատմուածք)

Գինն է 15 կոպ.

Դիմել՝ Գուտտենբէրգ գրավաճառանոցին և հեղինակին. Тифлисъ, Редакція „Мурчъ“. 4—10

ԱՏԱՄԻ ԵՒ ԲԵՐԱՆԻ ԽՈՌՈՉԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ԲԺ. Ն. Ա. ԿԱՃԿԱՃԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ա Փ Ո Խ Վ Ե Ց Սերգիեվսկայա փող., տուն Կորգանեանի № 14։ Ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան 9—1 ժ.։ Երեկոյեան 5—7 ժամ։ 3—5

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Ա. Մ. Խան-Աղեան

Ընդունում է հիւանդներին 9—2 և 4—6 ժ. Երևանեան հրապարակ, տուն Խարազեանի № 3։ (կ. ե. հ.) 37—100

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

վաճառվում են հետևեալ նոր գրքերը՝

ԱԲԵՂԵԱՆ Ա., Թլուատ Դաւիթ, ժողովրդական վէպ, Թիֆլիս, 1902 թ. գինն է 30 կոպէկ.

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ Ա., 1) Մայրերը, Թիֆլիս 1903 թ. գինն է 15 կոպ., 2) Խեղճերը, Թիֆլիս 1902 թ. գինն է 1 ռուբլի.

ԱՄԻՐՃԱՆԵԱՆ Տ., Ուսեալ պանդուխտ, վանեցոց կեանքից, Թիֆլիս 1903 թ. գինն է 15 կ.

ԵՍԱՅԵԱՆ Զ., Գրքացի սարուկներ, պատկեր, Թիֆլիս 1903 թ. գ. 5 կ.

ԼԻՏՏՕՆ Լ., Պոմպէյի վերջին օրերը, Թարգ. անգլ. Յ. Միրզայեանի, Թիֆլիս 1903 թ. գինն է 1 ռուբլի 50 կոպէկ.

ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ Ց., Հօրոտ-Մօրոտ, պատկերներ բիւական կեանքից, Բ. գիրք. Թիֆլիս 1903 թ. գ. 30 կ., իսկ Ա. գիրքը—30 կ.

ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ Յ. ս. ք., Հայոց եկեղեցու համառօտ պատմութեան դասագիրք, Թիֆլիս 1903 թ. գինն է 35 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, Въ Центральную Книжную Торговлю. (կ. հ. շ.) 1—4

Ֆրանսիական Նաւագնացային Ընկերութիւն

«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ»—«MESSAGERIES MARITIMES».

17-ին Փետրվարի (2-ին մարտի ըստ ն. տ.) մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 5-ին, «Tigre» շոգենաւը, հանդիպելով Տրապիզոն, Սամսոն, Կ. Պոլիս, Դարդանել, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէյլ, Հավր և Լոնդոն։

Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները մինչև Պարիզ, նոյնպէս և մինչև Շանգհայ (Չինաստանում), Վլադիվօստոկ գնացողների համար, կարելի է ստանալ Թիֆլիսում պակասեցրած գներով։

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել՝ Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ՝ պ. Վ. Յակոբեանին, նախկին Արծրունու գալերէյում, № 127 գրասենեակը, հեռախօս № 608։ Գրասենեակը բաց է՝ ժամը 9—1-ը ցերեկվայ և 5—7-ը երեկոյեան, բացի կիրակի օրերից։ 1—1

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը

Սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն պ.պ. բաժնետէրերի, որ նշանակված է 7% վըճարք—այսինքն տասն և եօթ ռուբլի յիսուն կոպէկ (17 ր. 50 կ.) ամեն մի փային։ Վճարքն ընդունվելու է մինչև փետրվարի 26-ը, ամենայն օր, ցերեկվայ ժամը 12-ից 2-ը, ընկերութեան գրասենեակում, որը գտնվում է Սերգիեվսկայա փողոցում, Փրիդօնօվի տանը, № 7։

(7-ին, 9-ին և 14-ին) 2—3

Շ Ե Ր Ա Մ Ի Ս Ե Ր Մ

Խ. Ս. ԽՐԻՍՏՕԴՈՒԼԻԴԻ

որը իր ընտիր յատկութեամբ վաղուց հանրածանօթ է դարձել՝ Յունաստանում, Թիւրքիայում, Պարսկաստանում և Կովկասում։ Գնել ցանկացողներին դիմել ա) իրան՝ պ. Խրիստոդուլիդին, մինչև փետրվարի 15-ը, «Կովկաս» հիւրանոցում № 14, բ) Կայսերական Գիւղատնտեսական Ընկերութեան մօտ Թիֆլիսում և գ) ֆրանսիական ընկերութեան գրասենեակում, նախկին Արծրունու գալէրէյում № 127։ 4—6

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱԼԲՕՄ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՕՎՍԿՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ամենաթանգագին սլօնովի և կրաշէնի թղթի վրա 14 տպագրական թերթից բաղկացած, մեծադիր 36—27 սանտ. մեծութեամբ, 60-ի չափ պատկերներով, և գեղանկար վինետկաներով մօդէրն ստիլի։ Ալբօմը բաղկացած է երեք գլխաւոր բաժանմունքներից՝ 1) Կենսագրական—գրական—գեղարուեստական. 2) Նկարչական և 3) Երաժշտական։ Ալբօմին մասնակցում են, թէ հայ և թէ օտարազգի յայտնի նկարիչներ և երաժիշտներ։

Գինն է առանց կազմի 3 ր. 50 կ. ճանապարհածախսով—4 ր. շքեղազարդ կազմով—4 ր. 50 կ. ճանապարհածախսով—5 ր.։ Ուղարկվում են նաև վերադիր վճարով միմիայն նրանց, որոնք կանխիկ վճարում են 2 ռուբլի։

Հասցէն.—С. Петербургъ, Императорская консерваторія, Г-ну Егише Багдасарянцу или Академія Художествъ г-ну Д. Окроянцъ. 9—10

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

Լ Է Օ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ա Ր Ծ Ր Ո Ւ Ն Ի

Առաջին հատոր

(477+VIII երես, 14 պատկերով)

Ամբողջ գործը, որ գրական-կենսագրական մի մանրամասն տեսութիւն է, բաղկացած կը լինի ԵՐԵՔ հատորից, բովանդակելով մօտ 500 երես, զարդարված ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ (կը լինեն «Մշակի» աչքի ընկնող աշխատակիցների պատկերները)։

Առաջին հատորը բաղկացած է երկու մասից. I) Արծրունիների տոհմը. II) Գրիգոր Արծրունու ուսանողական տարիները (գրական գործունէութիւն մինչև «Մշակը»)։ Երկրորդ հատորը մամուլի տակ է։

Շ Ա Ր Ո Ւ Ն Ա Կ Վ Ո Ւ Մ Է Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ը

Բաժանորդագինն է երեք հատորի համար ԵՐԵՔ ՌՈՒԲԼԻ, ճանապարհածախսով ՉՈՐՍ ռուբլի։ Կարելի է վճարել և մաս-մաս, այն է 2 ռուբլի բաժանորդ գրվելիս, իսկ մնացածը՝ երկրորդ հատորը լոյս տեսնելուց յետոյ։

Նրանք, որոնք կամենում են ունենալ գրքերը կազմերի մէջ, վճարում են ՄԻ ՌՈՒԲԼԻ երեք կազմի համար։ Դրսի քաղաքներից կազմած օրինակներին բաժանորդ գրվողները պէտք է աւելացնեն ճանապարհածախս 20 կոպէկ՝ պօստային փաթեթի համար։

Հատորները առանձին-առանձին չեն ծախվի։ Բոլոր երեք հատորները լոյս տեսնելուց յետոյ, գինը կը բարձրացնվի։ Վերադիր վճարով բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում։

Թիֆլիսում բաժանորդ գրվել կարելի է. 1) Հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը և 2) «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում, Լօրիս-Մէլիքեան փողոց։

Օտար քաղաքացիները դիմում են. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»։

ԲԱԳՒՈՒՄ բաժանորդ կարելի է գրվել պ. Գրիգոր Տէր-Յովհաննիսեանի մօտ, Ա. Ծատուրօվի գրասենեակում։

Պատիւ ունիմ յայտնելու պ. պ. վաճառականներին, որոնք կը կամենային գործ ունենալ ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ հետ, որ ես վաղուց արդէն վերաբնակված լինելով Վարշավայում յանձն եմ առնում եւ կատարում եմ ամենայն տեսակ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եւ իմ բազմամեայ հմտութեամբ առեւտրական ասպարէզում օգտակար կարող եմ լինել ինձ դիմող վաճառականներին, որոնց խնդրում եմ դիմել ինձ հետեւեալ հասցէով.

ВАРШАВА, Медовая 17, кв. 33. Минасу Яргулову. (կ. ա.) 46—50